

**Nauicula siue speculum fatuoru[m] Prestantissimi
sacraru[m] literaru[m]**

Geiler von Kaysersberg, Johannes

Argentorati, 24. Jan. 1513

29 Temere alios iudicantiu[m] Nole. Ex leuib[us] indicijs de bonitate alicuis incip[er]e dubitare: ex talib[us] p[ro] certo alterius malicia[m] estimare: ex eisde[m] punire: ex vno actu malo semp[er] ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70346](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70346)

Plur alium in beneficiis

minabat Philippus: et erat cancellarius parisiensis. quod volebat moriens cum pluralitate beneficiorum expiri: si quis saluus posset fieri: et donatus est. Sic et quidam alius/ alius presbiter et honestus: quod propter hoc solum damnatus fuit. Dic historias ex speculo exemplorum. Deceperunt eos plane affectio temporalium/ ut ita false opinarentur: ita opinari avaritia eis profuit. Qualis fuit is de quo legitur: quod cum longo tempore affirmasset hoc esse mortale peccatum/ dum unicum beneficium habebat: dato sibi secundo beneficio/ asseruit quod licite posset quis plura beneficia habere. Et addidit/ quod nullus posset hoc intelligere nisi qui haberet ea. Exs. Lug. Obe quibus viles se reputant quod pro nimio desiderio lucri incedunt per viam illam/ quam tot boni viri asserunt latronibus plenam: peccatae cum videant literatos viros quod pro eam ceperunt ire/ ad ultimum relinquere eam/ et non audere ultra transire/ resignant: nec enim audent mori cum multitudine talium beneficiorum.

B Septima nola est: se per dispensationem prelatorum tueri. Sunt quod mirum in modum huic baculo innotuit/ sed utique arduum. Nihil enim valet dispensatio etiam papae/ nisi suffuerit rationalis ratio et causa. Legitur in speculo exemplorum dist. v. exemplo. ij. quod cum beatissimus papa Gregorius. ix. interrogaret si posset de plenitudine potestatis suae cum plurimorum beneficiorum decemtorum rivo dispensare/ respondit: Non possum/ nisi super veritate tamen detinentium dispensare. Quis ergo erit sapiens: et fallat se/ et sibi super dispensatione aliquid blandiatur. Hec ibi. ait Joan. Berson: Si teneat quis plura beneficia ex dono superioris/ in casibus non excusantibus hanc pluralitatem/ peccare potest uterque: offerens per indiscretionem/ recipiens per ambitionem. Nihilominus occupans restituere precepta non tenet: sed nisi peniteat et pro futuro pudeat/ non erit ei salus. Item videat Guilb. Parisiensis. in speciali tractatu de et contra pluralitatem beneficiorum. Ubi (puto) ait papam utique contra avaritiam talium dispensare non posse. Item videat Gabriel ubi est. Eadem si dicat aliquid per dispensationem prelatorum hec fieri/ quod unum habeat plura beneficia. Respondet auctor summe vitiorum Lugd. quod si prelati omnia bona facerent/ non dixisset dominus de ipso Matthei. xxi. Secundum opera eorum nolite facere. Ubi Bernardus. Non sum tam rudis ut ignorem vos positos dispensatores: sed in edificationem/ non in destructionem. Ubi necessitas urget/ excusabilis dispensatio est: ubi utilitas provocat/ dispensatio laudabilis. Utilitas dico communi/ non propria. Nam cum nihil horum est/ non plane fidelis dispensatio/ sed crudelis est. Rogamus dominum.

Bonica Judica. Prima Aprilis.

Stultorum infinitus est numerus. Ecclesiasticus. j. Evangelium:

Jesum nona turba stultorum est: tenere alios iudicantibus.

E v Dico notate/ tenere: non enim omnes qui alios iudicant/ stulti sunt. Sunt enim quidam publice persone. scilicet iudices constituti super populum/ qui sue jurisdictioni subiectos ex iusticie inclinatione ordine iuris

seruato iudicāt iuste. Hi nō stulti sed sapiētes/dñi iudiciū iudicātes.
 Quales sunt de q̄b̄ Deut. xvi. Iudices ⁊ magistros ⁊ iuratos in oīb̄
 portis tuis/ vt iudicēt pplm iusto iudicio. Sunt demde etiā puare p̄
 sone/ q̄ ex euidētia faci iudicant aliq̄s esse malos/ puta homicidas: q̄
 viderūt eos occidētes hoīem. Et neq̄ hi stulti sunt aut pctōres. Sūt
 p̄terea q̄ iudicāt malū de primo ex signis euidētib̄: vt si aliq̄s iudicet
 aliquē fornicatorē/ q̄ vidit eū cum aliq̄ nudū cū nuda/ solū cū sola: ⁊
 h̄ similt nullū est pctm̄. Sunt tādē aliq̄ q̄ temere de aliq̄s iudicant/
 eos malos reputātes/ nulla causa cogente: ⁊ hi sunt de hac stultoz ca
 tera. Et dinosci p̄nt septem nolis.

Prima nola est: ex leuib̄ indicij̄s de bonitate alicuius incipe dubis
 tare. Paruula hec nola est: q̄ veniale ⁊ leue pctm̄: q̄ p̄cedit ex huma
 na infirmitate: ⁊ h̄ nō vocat iudiciū p̄prie/ s̄ suspicio: vt ait 2^a 2ª Mar.
 vii. Pertinet em̄ ad tentatōem humanā sine q̄ vita nō ducit: vt h̄ in
 glo. sup̄ illud. j. Cor. iiii. Nolite an̄ tps iudicare. Et vñ p̄cedit inq̄s
 ex leuib̄ indicij̄s opinio mali de aliq̄: Dicit b. Tho. q̄ ex trib̄. Pri
 mo ex malitia p̄prie: ex h̄ videlz q̄ aliq̄s ex seip̄o mal⁹ est: ⁊ ex hoc ip̄o q̄
 si p̄sciū sue malitie facilt̄ de aliq̄s malū opinat: s̄m̄ illud Eccl̄s. x. In
 via stultus ambulās/ cū ip̄e sit insipicēs/ oēs stultos extimat. Alio mō
 puenit ex mala ad aliū affectōe/ ex h̄ videlz q̄ aliq̄s male afficit̄ ad al
 terz. Cum em̄ aliq̄s p̄tendit vel odit aliq̄e/ aut irascit̄ vel iudet ei/ ex
 leuib̄ signis opinat̄ mala de ip̄o: q̄ vnusq̄sq̄ facilt̄ credit qd̄ appetit:
 ecōtra bñ affectus. Siq̄dem charitas oīa credit: qd̄ ad p̄positū Atha
 nāsius exponit. Simile in matre q̄ aliter de puero dilecto ⁊ odito cre
 dit ⁊ operat̄. Tertio puenit ex longa experiētia. Vñ Plinius dr. q̄ rbe
 rorice q̄ senes sunt maxime suspitiosi: q̄ multonēs expti sunt defect⁹
 alioz. Et hec causa diminit rōem suspitōis/ inq̄tū experientia ad certi
 tudinē p̄ficiat/ q̄ est p̄tra rōem suspitōis: q̄ importat s̄m̄ Tullii opinio
 nem mali/ q̄n̄ ex leuib̄ indicij̄s p̄cedit. Prime hō due cause manifeste
 p̄tinēt ad prauitatē affectus.

Secūda nola est: ex leuib̄ idicij̄s p̄ certo malitiā alterius extimare/
 q̄n̄. s. ex talib̄ signis firmiter tenet in aīo q̄ frater sit malus. ⁊ h̄ p̄prie
 dr̄ iudiciū: q̄ iudiciū importat firmā s̄niam: ait 2^a 2^a ⁊ h̄ graue pctm̄
 est ⁊ mortale si sit de aliquo grau: si videlz malū qd̄ iudicat de fratre
 ex leuib̄ signis sit de gñe pcti mortalis: ait 2^a 2^a. Est inq̄s pctm̄ moy
 tale: q̄ p̄tra dei ⁊ primi charitatē. Contra dei inq̄: cuius iudiciū sibi
 vsurpat/ s̄m̄ Antif. q̄ solus intuet̄ cor: homo aut̄ q̄ foris patent. S̄z et
 p̄tra primū: non em̄ h̄ est sine p̄temptu primū: hoc em̄ ip̄o q̄ aliq̄s
 malā opinionē habet de alio sine causa sufficienti/ indebite p̄tendit ip̄
 sum/ ⁊ ideo iniuriat̄ ei: sicut dr̄ b. Tho. cui 2^a 2^a p̄sonat: q̄ ait: Pctm̄
 em̄ mortale est qd̄ p̄trariat̄ charitatē: q̄ aut̄ aliq̄s p̄dicto modo iudicet
 frēm/ est p̄tra charitatē fraternā. Talis factus fuit Torila rex Gotbo

Temere alios iudicantium

rum: de quo recitat b. Greg. in dia. q. cū Naruijs venisset/ Cassius vir vite venerabilis eius visus ep̄s occurrit. Cui quia ex p̄sp̄sione semp̄ facies rubere p̄sueuerat: h̄ rex Tonla non p̄sp̄sionis esse creditit/ sed assidue potatōis: cumq; oīno desperit. Sed op̄s de⁹ vt quantus vir esset q̄ despiciēbat̄ oīderet: in Naruiē. cāpo q̄ rex aduenerat/ malis gnus sp̄s coram oīni exercitu eius Sparariū inuasit: cumq; verare crudelr cepit. Qui cū aī regis oculos ad venerādū viz Cassiū fuissz adduct⁹/ hūc ab eo vir dñi (oīoe facta) signo crucis expulit. Sicq; factū est vt rex Barbarus seruu dei ab illo iam die veneraret ex corde/ quē despectū valde iudicabat ex facie. Nam qz viz tate virtutis vidit/ erga eū illa mēs effera ab elatōis fastu detumuit. Laue ḡ /s/ dubia in meliore p̄tē interpretare. Itē z si suspitōes vitare nō possum⁹/ qz hoīes sum⁹: iudicia. i. diffinitiuas snias firmasq; p̄tinere debem⁹: vt ait glo. vbi sup̄. j. Cor. iij.

Tertia nola est: ex iudicijs leuibz punire. Dū aliq̄s iudex ex suspitōne p̄cedit ad aliquē p̄dennādū: z h̄ directe ad iniusticiā p̄tinet/ z est mortale pctm̄: ait Tho. Hoc est qñ ex leuibz signis/ nō solū p̄dicto modo iudicat/ sed etiā p̄cedit ad punitōem fratris sicut de facto: z h̄ fm̄ p̄p̄a est grau⁹: qz nō solū ē p̄tra charitatē/ s/ etiā p̄tra iusticie eq̄tatē. Hi sunt iudices illi fm̄ facie iudicātes: de q̄bz z p̄tra q̄s dñs Joā. vij. loq̄r: quēadmodū heri in euāgelio dictū est. Vos fm̄ carnē iudicatis: z ibidē quēadmodū feria. iij. audiuitis. Nolite iudicare fm̄ facie/ s/ iustū iudiciū iudicate. Ipi sunt q̄ nō cām intuet̄/ sed p̄sonas: z fm̄ q̄ talibus sunt affecti/ fm̄ h̄ p̄ferūt snias. Si amore ad eas fuerint affecti/ reos absoluūt. Si odio/ innocētes ex leuissimis iudicijs p̄dennāt. Vti/ nā facies vel iudiciū vel iudicādoz essent velate/ instar Romanoz. Qñdā iudiciū: ne fm̄ facie sed fm̄ facta iudiciū fieri p̄tingeret. Legis mus qz Romanoz iudices antiquus facie habebāt velatā/ vt solū causas audirēt p̄ditōes/ neminē causantē vidētes: ne forte ex amore vel timore citi⁹ diuitē expedirēt q̄ paup̄rē/ potiusq; pulchriā audirent q̄ turpē: sicut nōnulli iudices faciūt aiāz. Sicut fecerūt illi q̄ abbatissaz sepi⁹ veniētē ad eoz curiā nō expedierūt/ donec vno die pulchriores de domo sua secū duceret. Et senes illi maledicti calūniatores iusserūt Susanne facie reuelari/ q̄tenus vel sic satiarent. Et Moyses facie velabat/ dū loq̄ret̄ filijs Israel iudicia dei. Ero. xxxij. Sic z sic iudices velari dñt: de⁹ em̄ vultū iudiciū suoz operit. Job. ix. Dñt laudabilem p̄suetudinē q̄dam ciuitates Italie/ ad pueniēdū hec iudicia fm̄ faciem. In eis q̄ppe p̄stituit̄ extraneus iudex: q̄ nullos in ea ciuitate sibi habet attinētes: q̄ ad t̄ps statutū duoz vel triū annoz manet iudex. Qui z in magnis nō iudicat/ nisi secretis sententiis vocatis z discreti oribz q̄bz causam exponit/ sine p̄sonaz exp̄sione q̄rens quale iudiciū tali debeat facto: vt sic in p̄sulendo tam ad amicū q̄ ad inimicū/ z ad

Turba. XXIX XI

Proximum sicut ad remotum equaliter se habeat. Plane sic lege alia iudicia
pcedunt quam dum persone noscunt. Sic per hunc modum David contra seipsum de
dit iudicium. ij. Re. xij. ubi Nathan dixit ad eum: Rende mihi iudicium: Ut
nam et hec nostra Argentina hanc haberet consuetudinem. Talis iudex
lapso sui temporis statuti termino/manere cogitur per aliquot mens
ses: et omnibus contra eum intentare de iniusticia per eum facta volentibus
respondere.

Quarta nola est: ex uno actu malo semper opinari malum. Sunt qui
postquam viderunt aliquem actum prauum de aliquo/hunc de cetero perpetuo
malum esse existimant: immo etiam quodam perpetuo damnandum et nunquam puer
redum asserunt: cum tamen de nullo desperandum sit quod diu vivit: ut dicitur Beron in re
gulis. In regula illa observant iuris: Semel malus semper presumitur mas
lus. Sed non ait regula/psumat malus/quasi iubes eum tale reputare/
aut permittes. Sed indicatue loquitur/psumit: et hoc quodam vix quod presumit
malus: sed qui sic presumit non ideo benefacit. Non enim quod iam quis puer est/
ideo post sex annos iterum puer reputari debet. Hodie quis est malus et vi
des eum peccatorem: post dies octo reversus est et mutatus in alium vix. Pla
ne non deceat ut amodo de eo iterum malum opineris. Et hac nola tumco
multos esse notatos: qui necdum propter visum alicuius peccati/sed etiam propter solu
auditum malam opinionem percipiunt et tenent de homine honesto et bone fame.
Mira et misera res: vni nebuloni detrahenti bono viro aut femine bone
ste et eos infamati plus creditur aliquando quam decem viris honestis eosdem excu
santibus: ita pater sumus ad credendum mala de proximis. Utique signum par
ue caritatis fraternae/sed et proprie malitie et affectus male ut dictum est. No
li frater: si vidisti etiam (ut putas) mores alicuius lascivos precipitare iudis
cium: cogita quod non deliberate sed inconsiderate id forsitan fecit. Cogita quod ex
passione et vehemens tentationis impetu in hoc lapsus est. Quod si etiam in
turpia praecepit opera/cogita quod talis honestus qui non ex habitu malo et vicio
so cecidit: transiente passione/mox in bonam consuetam vitam redit: sicut de ma
lo habituato. Sic sic considera et noli iudicare.

Quinta nola est: ex uno malo alios omnes de congregacione illa malos tu
dicare. Sunt qui mox ubi unus de aliqua congregacione cleri/monachorum
aut monialium delinquit/omnes iudicant esse tales. Plane temerarium hoc ius
dicium est. Quid hoc est stulticie frater? Nunquid totus cumulus palea
estimabitur/quod de illo palea visa est erire? Nonne quod fumum de camino erit
re vidisti/nihil in coquina erit nisi fumus et non etiam ignis et aliqua alia?
Qualis hec dementia/dum diues de sacco profert aut cista florenum
malum aut denarium falsum/existimare quod omnes eius floreni et denarii
mali sunt? Nunquid quod unus ex cantoribus dissonat et una fistula in orga
no/ideo omnes cantores et fistule tales sunt? Quid multa: putasne quod omnes
apostoli Judas sunt/co quod unus talis inter eos inuentus est? Noli sic in
fatuari frater: quin immo ubi multi apostatant/presumendum est de

Temere alios iudicantium

arta religione et tritico expoliato vbi palee vtilant. Cetero vbi reformatio non est oēs mali manent simul.

Sexta nola est: se ceteris meliorem estimare et bonum alios oēs malos sunt qui non putant se de numero aliorum: oēs alios iudicant malos: se non sua facta excusant: si quando corripuntur/glosant/obregunt: aliorum aut facta non ita. Existimant nullibi solem gratis irradiare nisi in cella sua: vt ait Bern. Si quando de morte aliorum fit mentio (vt in speculo tuo dicitur) nihil putant ad se pertinere: sed mox rorem subiungunt: quia tales intemperate viuerunt: aut silia in medium producant. Oēs alios propter se cum naso trahunt in publicum iuxta vulgare puerbum: sed et oibz vna respiciunt et iudicant: suam aut negligunt. Corine o fatue tuam vanam de te opinionem. Recordare preterita peccata tua: quia nescis si sunt tibi dimissa. Cogita presentem (vt tu putas) iustitiam tuam: et intellige quia iusticie nostre sunt coram deo sicut panis mestruate. Et quod in oculis hominum videtur esse rectum/apud deum iniquum reputatur. Cogita tandem futura. Esto/sis etiam iam iustus: nescis quia fine terminabitur: non dum globus in sphaera deuenit/sed iugiter voluit. Quis vnquam credidisset quia Judas apostolus suspensio et despatio interisset: et Magdalena et latro salui facti fuissent: Time ergo frater: et cum timore operare salutem tuam. Memento mineris quia dicit dominus: Publicani et meretrices precederunt vos in regno celorum. Dic tibi tu quis es: et non iudices quenquam: ait abbas Pastor.

Septima nola: suspensus iudicium negligere. Sunt qui intantum sunt occupati cum alijs vt sui prius obliuiscant: cum tamen quilibet deberet se quoti die iudicare/saltem sero: quous pluries bonum ceteris precipue aut huius tpe sacro cum coicandum veniet. Nisi enim quis hoc fecerit/gravissimas penas patiet. Et quomodo (inquit) siue de quo iudicare oportet: De duobus. s. de te primo / et secundo de Christo. **F**ac tecum iudicium: et iudica te de preteritis/de futuro et de presenti. Primo de preteritis: statue autem faciem tuam loca vbi peccasti: et inde elice quous puniti fisti fornicationem/furtum/fractorem diei festi/ieiunium etc. Hoc facto talia clare et integre confitearis sacerdoti. Secundo de futuro: examina te si habeas propositum vitandi peccati et propinquas peccatorum occasiones. Tertio de presenti: vt habeas dum accedere vis deuotionem animi et munditiam corporis. Hoc iudicio ait Paulus: Probet autem seipsum etc. i. examinet et purget. Secundum iudicium tene de Christo/que sumptur es. Considera quid sit: quia deus et homo: aut consecrationem est panis/post Christus. Simile de ouo et gallina excubate. Considera qualiter: quia tam magnus et gloriosus sicut in celis. Tertio propter quod: quia in memoriam sue passionis perpetua huius instituit. De tali iudicio ait Paulus: Qui enim indigne manducat et bibit/iudicium sibi manducat et bibit/non dicitur corpus domini. Talis enim patitur penam/plane grauissimam penam. Neque mirum: quia grade peccatum est indigne sumere: quia filios iudeis occiditibus: ergo homicide. Latro pacem tenet ad mesam: et tu in mensa Christi pacem non tenes. O infelix cui fit vita mors/summanum bonum malum/et medicina venenum: tremet. Tremuit Joannes Baptista tagere huius:

z tu totū tangēdo nō tremis. Magdalena ad tactū pedū Chusti nō admittit: z tu ad sumēdū rotū corp⁹ Chusti temere accedere audes. Maria egyptiaca semel cū fletu/ z tu impudice cū pctō corpus scāllū mū sumis. Rogemus dñm.

Feria. ij. post Judica. ij. Aprilis.

Stultoz infinitus est numerus. Eccs. i. Evangelium.

Ricissima turba stultoz est expectantiū (Beyr narren) Et ubi quattuor nolis dimoscunt.

Trima igit nola est: differre puerionē a pctis ad deuz. Tāta est hec stulticia vt nedū nō satis edici/ s; neq; cogitari possit. Et q̄ est q̄so hec infantia o pctōz: q̄ in statu tam piculoso manes in q̄ diuina iustitia sup caput tuū gladiū tenet strictū siue euaginatū: vt te mediū secet aiām a corpe sepando/ meliorēq; ptem aiām. s. iaciat in infernū: z sola dei misericōdia gladiū illū aliquātulū detinet/ si forte penitēciam agere velis. Que rursus fatuitas: nōne vides qz in medio hostiū z inimicōz tuoz terra pstitit? eozq; etiā solo pariete vitreo cor poris phibent ne te in manu sua habeāt. Est paries iste corpus/ vtiq; vitre⁹/ immo fragilior vitro: ptra quē nō extruere z erigi optet machinas/ sed lapide manuali deici z destrui poterit. Ut qd̄ ḡ stas adhuc securus/ q̄ capitales habes inimicos adeo potētes/ sicut sunt demōes: z existis in castro adeo debilis: nescis qz in via es q̄ ducit ad mortem: cur differs eam relinq̄re? Esto/ pplantata sit lapidib; hec via pctōz q̄ gradieris: in fine tñ eius inferi z tenebre z pene. Logita vias tuas z earum finem/ z puertere: fac qd̄ Psal. Logitauī (inqt) vias meas/ z conuerri pedes meos in testimonia tua. Quod facis fac cito o frater: iam fere vsq; ad portas inferi deductus es: z appropinquasti vsq; ad portas mortis. Plane sunt porte inferni pctā mortalia: inter q̄ z infernuz nihil mediat nisi corpis transitus. Siste ḡ gradū z dorsum verte mūdo z pcupiscētis eius: faciem dō firma vsus terram sanctā/ sanctam ciuitatem celestē Hierusalē ad dñm deū tuū. Fugiamus de hoc exilio: habitemus cum dei filio: hoc decus est famuli/ si sit coheres sui domini. Expectat te dñs: expectat te tota curia celestis: expectaris ad magna/ qz ad regnū. Venite bñdicti patris. Expectaris ad iucūda z sua via/ etiā in h̄ seculo. Jugū eñ meū suauē est z onus meū leue. Surre cito: neq; differas puerri ad dñm cū te vocat: ne si nō audieris vocem dñi hodie vocantis/ sed obduraueris cor tuū: cras te vocare dedigne tur/ z locus pnie tibi auferat/ dū nimis tardas puerri. Ecce Esau nō inuenit pnie locū/ q̄s q̄s cum lachrymis q̄sisset eum. Hebreo. xij. Quis scit si Paulus/ sanctus Mattheus deum vocantē nō exaudissent/ an nevnq; post in ppetuū vocati fuissent: Nolito ḡ spm̄ extinguere/ ne postea minime reaccēdat. Exurge z vade in terrā scām hierlīm celestē.